

Vnitro chystá zásadní omezení lidských práv

prolibertate.cz/2024/03/vnitro-chysta-zasadni-omezeni-lidskych-prav/

Skrylo ho do návrhu zákona o odolnosti subjektů kritické infrastruktury a o změně dalších zákonů

Před týdnem prošel připomínkovým řízením návrh novely zákona o odolnosti subjektů kritické infrastruktury z dílny Ministerstva vnitra. Zdánlivě nenápadný předpis v sobě skrytě obsahuje zcela bezprecedentní nástroje pro omezování lidských práv, jako jsou zásahy do soukromí člověka, omezování práva dětí na vzdělávání a mnoho dalších.

Návrh novely mění i řadu dalších zákonů, vč. například zákona o svobodném přístupu k informacím nebo zákona krizového. Právě krizový zákon byl jedním z hlavních nástrojů pro vydávání omezujících opatření během covidové pandemie. A ukazuje se, že ministr Rakušan se zkušenostmi z té doby nechal inspirovat. Už dlouho upozorňujeme na to, že zatímco vláda Andreje Babiše během covidu právo porušovala, současná vláda si ho upraví po svém tak, aby v budoucnu mohla omezovat demokracii v souladu s právem. A právě to se již děje.

Jaká práva bude moci vláda nově omezit?

Změn v části, týkající se krizového zákona, je mnoho a vyžadují si podrobnější analýzu. V tuto chvíli je nutné upozornit zejména na úpravu ustanovení § 5 a následujících, které upřesňují ústavně garantovaná práva, jež může vláda za nouzového stavu nebo za stavu ohrožení státu omezit.

První změnou je rozšíření práva na omezení vlastnického či užívacího práva právnických a fyzických osob. Dosud může vláda tato práva omezit pouze za účelem ochrany života, zdraví, majetku nebo životního prostředí, **kteřé jsou ohroženy krizovou situací**. Pokud novela projde legislativním procesem, rozšíří se možnost takového omezení i za účelem

ochrany života, zdraví, majetku či životního prostředí, které krizovou situací ohroženy nejsou. Zcela zásadním je však rozšíření práv, do nichž smí v budoucnu vláda zasáhnout. Nově sem mají patřit například:

- **právo na ochranu soukromí**
- **právo na ochranu osobních údajů**
- **právo na vzdělání a na přípravu k povolání**, na výkon činností školy nebo školského zařízení podle školského zákona nebo na výkon činností vysoké školy, jejího účelového zařízení nebo poskytovatele zahraničního vysokoškolského vzdělávání na území České republiky podle zákona o vysokých školách

Podle další úpravy bude moci vláda nařizovat nejen evakuaci osob z ohrožených míst, ale ukládat i povinnost zakázat opuštění určitého území, tedy přikázat lidem, aby zůstali tam, kde jsou (a to mimo režim dnes známé karantény).

Vláda bude moci nově:

- uložit povinnost zjišťování skutečností o osobách nebo zpracování osobních údajů, a to i jen za účelem **zmírnění** nebo odvrácení ohrožení vyplývajícího z krizové situace
- nařizovat pravidla pro výkon činnosti školy nebo školského zařízení podle školského zákona nebo pro výkon činností vysoké školy, jejího účelového zařízení nebo poskytovatele zahraničního vysokoškolského vzdělávání na území České republiky podle zákona o vysokých školách, včetně případného zákazu nebo omezení osobní přítomnosti dětí, žáků, studentů, účastníků vzdělávání, uchazečů nebo absolventů na vzdělávání nebo zkouškách
- nařídit pravidla upravující provoz dalších zařízení péče o předškolní děti
- nařídit vykonávání péče o děti, pokud tuto péči nemohou v krizové situaci vykonávat osoby, které jsou jinak povinny a oprávněny o dítě pečovat

Nově bude moci vláda v krizovém stavu například i stanovit dobu platnosti vydaných dokladů, osvědčení a jiných veřejných listin vydaných správním orgánem.

Omezení práva na náhradu újmy

Změna se má dotknout i náhrady škody, která vznikne v souvislosti s krizovým opatřením. Právo na tuto náhradu upravuje ustanovení § 36 krizového zákona dosud tak, že každý, kdo byl dotčen krizovým opatřením (resp. jeho provedením), se mohl domáhat náhrady skutečné škody i ušlého zisku. Toto právo náleželo každému, kdo byl postižen krizovým opatřením, včetně opatření zákonných.

Vláda se sice tomuto jednoznačnému výkladu snažila bránit v rámci dosud běžících sporů o náhradu škody vzniklé covidovými opatřeními. Její účelovou dezinterpretaci, kterou převzaly i soudy nižších stupňů, zastavil v srpnu Nejvyšší soud [rozsudkem sp. zn. 30 Cdo 63/2023](#). Ministerstvo chce novelou právo na ušlý zisk vypustit. Ten je přitom jediným zdrojem příjmů podnikatelů, kteří by po novele v případě omezení krizovým opatřením zůstali plně odkázáni na případné sociálních příspěvky apod. Právo na

náhradu škody nebude mít ten, kdo byl omezen přímo krizovým opatřením (na rozdíl od dnešní situace). Náhrada bude poskytována jen v případě, že škoda vznikla při provádění opatření, souvisí s užíváním poskytnutého věcného prostředku, výkonem pracovní povinnosti, pracovní výpomoci či dobrovolné pomoci, nebo vznikla v důsledku nezákonného opatření.

Iluzorní soudní ochrana

Za pozitivum novely (alespoň z teoretického hlediska) lze považovat novelu zákona o soudním řádu správním, který nově zavádí možnost každého, kdo se krizovým opatřením cítí dotčen, domáhat se u Nejvyššího správního soudu jeho zrušení v případě, že je takové opatření nezákonné. Úprava je velice podobná úpravě, kterou obsahoval tzv. pandemický zákon.

Jak však dokládají (nejen) naše zkušenosti z dob covidových opatření, domoci se touto cestou práva je prakticky nemožné. Důvodů je mnoho:

- soud vždy odmítal přezkoumávat věcnou (odbornou) správnost argumentů, jimiž stát (tehdy ministerstvo zdravotnictví) svá opatření odůvodňoval
- s ohledem na kapacity Nejvyššího správního soudu nelze očekávat, že by jeho rozhodnutí mohla přijít včas, tedy předtím, než vznikne újma nejen jednotlivci, ale třeba i celé společnosti
- hlavním problémem však je, že novelou krizového zákona (i dalších předpisů) vláda hodlá legalizovat v podstatě jakýkoliv zásah do lidských práv, vč. tak základního práva, jakým je právo na soukromí

Naše zkušenosti z „fungování“ ochrany práva v České republice, jsme podrobně popsali [v tomto článku](#).

Co to všechno znamená?

Návrh novely zákona o odolnosti subjektů kritické infrastruktury a o změně dalších zákonů je podle našeho názoru důkazem toho, že i na základě zkušeností z doby covidové pandemie vláda nezhájí a vytváří nové nástroje, jimiž bude schopna sama (bez občany voleného parlamentu) „legálně“ omezovat i ta nejzákladnější práva člověka. Bez toho, aby se člověk mohl takovým zásahům účinně bránit.

Bude-li novela přijata, dále se omezí význam práva, smysl soudní ochrany a celkově dojde k dalšímu omezení právního státu.

V současné době proto považujeme za nejdůležitější:

- informovat veřejnost o tom, co se děje
- zpracovat podrobnější analýzu navrhované novely
- oslovit poslance a senátory s cílem zabránit přijetí tohoto nenápadného, přesto však velice zásadního, návrhu

I když se ochrana práva zdá jako boj proti větrným mlýnům, vzdát se jí nemůžeme. A neuděláme to.